

prof. dr hab. Beata Gromadzka

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

dr hab. Beata Udzik, prof. UAM

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Budowanie wspólnoty i sprawcza partycypacja jako czynnik integrujący osobowość przyszłego nauczyciela na przykładzie projektu „Jak się robi szkołę? Jak szkoła robi nas?”

Abstrakt

Autorki przedstawiają założenia i przebieg realizowanego z inicjatywy studentów specjalności nauczycielskiej projektu, na który składało się kilka wydarzeń połączonych wspólnymi celami i osobami realizatorów. Inicjatywa studencka przyczyniła się do integracji osobowości przyszłych nauczycieli poprzez budowanie wspólnoty i sprawczą partycypację. Kontekst interpretacyjny przeprowadzonej analizy stanowią uwarunkowania prawne kształcenia nauczycieli, rozwiązania metodyczne i założenia metodologiczne oraz raporty socjologiczno-ekonomiczne.

Żyjemy w czasach, w których w każdej niemal dziedzinie działalności zawodowej, naukowej czy społecznej sukces osiąga się, pracując zespołowo. Szkoła jako instytucja, organizacja i społeczność nie jest tutaj wyjątkiem. Przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela nie powinno być zatem skupione na wykształceniu specjalisty od nauczania przedmiotowego, który może pełnić funkcję wychowawcy. Przyszły nauczyciel to specjalista w swojej dziedzinie, ale także specjalista od ujmowanego wieloaspektowo rozwoju ucznia (poznawczo, biologicznie, emocjonalnie, psychologicznie, socjologicznie, aksjologicznie); znawca dyscypliny świadomy swego warsztatu metodycznego, to również człowiek otwarty na zmiany, własne doskonalenie, ewaluację. Przyszły nauczyciel to także ktoś, kto jest świadomy, że na rozwój ucznia ma wpływ cały zespół uczących, wychowawców, pedagogów, psychologów szkolnych. Zatem przyszły nauczyciel uczy się bycia członkiem zespołu, ale i uczy swoich uczniów pracy w zespole. Studia przygotowujące do zawodu nauczyciela podporządkowane są ogólnokrajowym standardom określonym w rozporządzeniu ministerialnym, w którym kształcenie nauczycieli dokonuje się w ramach czterech modułów: przygotowanie przedmiotowe, pedagogiczno-psychologiczne, dydaktyczne oraz metodyczne. Dopełnieniem są oczywiście praktyki zawodowe. W obowiązujących obecnie standardach czytamy, że w zakresie kompetencji społecznych „absolwent jest gotów do [...] pracy w zespole, pełnienia w nim różnych ról oraz współpracy z nauczycielami, pedagogami, specjalistami, rodzicami lub opiekunami uczniów i innymi członkami społeczności szkolnej i lokalnej”¹.

¹ Rozporządzenie MNiSW z dnia 25. lipca 2019 w sprawie standardu przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 890.

Dlatego tak ważne jest, aby nie tylko w programie studiów ujmować efekty uczenia się w zakresie kompetencji społecznych², ale by być otwartym na pomysły studentów i wspierać ich działania.

Projekt „Jak się robi szkołę? Jak szkoła robi nas?”³ jest przykładem inicjatywy, która integruje osobowość przyszłego nauczyciela poprzez budowanie wspólnoty i sprawczą partycypację. Grupa studentów zaangażowanych w ten projekt stworzyła nieformalną strukturę, która była połączona więzami koleżeńskimi i wspólnymi zajęciami, głównie specjalnościowymi, oraz realizacją projektu wymyślonego przez studentów.

Wartość budowania wspólnoty i poczucia ciągłości w procesie kształcenia na specjalności nauczycielskiej jest ogromna – od ucznia przez studenta aż do nauczyciela. Formowanie przyszłych nauczycieli, chcąc nie chcąc, budowane jest na fundamencie niedawnych szkolnych doświadczeń studenta. Na tej podstawie specjalność wyposaża go w wiedzę z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki. Punktem wyjścia są jednak zawsze osobiste przeświadczenia, wyobrażenia i pragnienia wywiedzione ze szkolnych wspomnień. Pytanie: **Jakim nauczycielem chcę być?** stawiają sobie wszyscy adepci zawodu, niejednokrotnie przypominając postaci i postawy swoich szkolnych mentorów. **Zatem ciągłość.** Studia są okresem wczesnej dorosłości, w którym niezwykle ważne staje się tworzenie więzi: nieformalne grupy, działalność w rozmaitych inicjatywach, wolontariat to aktywności dające poczucie wspólnoty i przekonanie, że wiele zależy ode mnie. **Zatem wspólnota.** Grupa, która czerpie siłę z działania, ma satysfakcję ze wspólnie zrealizowanego przedsięwzięcia, uczy się od siebie pokonywania trudności, radzenia sobie ze stresem, słabnącą motywacją, a przede wszystkim zdobywa przekonanie o sile zbiorowości. Zaangażowanie studentów w inicjatywę na rzecz specjalności są drogą do kształcenia nauczyciela pewnego własnej wartości i przekonanego o performatywnym charakterze jego przyszłej profesji. Potrzeba szkole nauczycieli – czynnych uczestników procesów edukacyjnych. **Zatem sprawczość.** Stąd potrzeba inicjatyw, które pokażą w działaniu, jak w przyszłości zostać nauczycielem aktywnym, mniej narażonym na wypalenia zawodowe.

Dzięki organizowanym wspólnotowym działaniom studenci uczą się współpracy, komunikacji, współtworzenia, kreatywności oraz odpowiedzialności za swoje otoczenie. Wspólnota, w której każdy członek ma możliwość wyrażania swoich opinii, uczestniczenia w podejmowaniu decyzji oraz realizacji projektów, wzmacnia poczucie przynależności i zachęca do zaangażowania w życie społeczności szkolnej w przyszłości.

Zadania te były szczególnie ważne w momencie, w którym nie bez obaw i z obstrzeceniami wracaliśmy do stacjonarnego studiowania.

---

² W projekcie „Profesjonalizm – personalizacja – praktyka. Program kształcenia studentów specjalności nauczycielskiej na kierunku Filologia polska” nr POWR.03.01.00-00-KN05/18 współfinansowanym przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020 (PO WER) realizowanym w latach 2019–2022 na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej UAM w Poznaniu dokonano modernizacji programu specjalności nauczycielskiej. Wprowadzono wówczas między innymi przedmiot „Strategie prac zespołowych”.

³ Projekt został zrealizowany z inicjatywy studentów I roku studiów II stopnia filologii polskiej na specjalności nauczycielskiej w roku akademickim 2022/2023. Studenci po okresie pandemii wrócili w mury uczelni z wielką potrzebą wspólnego działania.

Przebieg projektu

Faza 1: Generowanie Pomysłów

Zamiar prowadzenia badań w działaniu wynikał z doświadczeń praktycznych, zdobytych podczas praktyk, staży oraz pierwszych prób zatrudnienia w oświacie w różnych typach szkół. To doświadczenie stało się inspiracją do podjęcia głębszych analiz i badań, mających na celu poprawę jakości edukacji. Celem tej fazy było zaistnienie w akademickim dyskursie na temat edukacji, co miało pomóc w nawiązaniu kontaktów z innymi badaczami oraz w zdobyciu uznania w środowisku akademickim.

Faza 2: Zainicjowanie Projektu

W tej fazie rozpoczęto formalne działania związane z projektem. Najpierw nakreślono koncepcję i plan, który ustalał konkretne kroki i określał zadania do wykonania. Ważnym elementem tego etapu było wyzwolenie zaangażowania i motywacji wśród członków zespołu, co miało kluczowe znaczenie dla powodzenia projektu. Następnie stworzono harmonogram działań, uwzględniający realistyczne terminy i rozłożenie zadań w czasie, aby zapewnić systematyczność i skuteczność działań.

Celem tej fazy było skonstruowanie i zrealizowanie warsztatów dla studentek i studentów specjalności nauczycielskiej. Warsztaty miały służyć pogłębieniu refleksji nad edukacją jako wieloaspektową strukturą, umożliwiając uczestnikom lepsze zrozumienie różnych wymiarów procesu edukacyjnego. Dodatkowo, w ramach projektu, planowano wyłonienie koncepcji konferencji, która miała stać się platformą do dalszej dyskusji i wymiany doświadczeń na temat edukacji.

Przebieg warsztatów

Warsztaty rozpoczęły się od zwiedzania wystawy w Galerii Śluza w Bramie Poznania. Studentki i studenci zaprosili swoje koleżanki i kolegów do zwiedzania wystawy zatytułowanej *Jak robić szkołę?*⁴. Przygotowali oni karty zadań oraz kwestionariusze ankiet, które miały pomóc w aktywnym uczestnictwie i refleksji nad prezentowanymi treściami. Wystawa była zorganizowana w taki sposób, aby umożliwić podział na grupy. W każdej sali obecna była moderatorka, która zachęcała zwiedzających do dzielenia się swoimi komentarzami oraz inicjowała dyskusje, co sprzyjało wymianie poglądów i doświadczeń.

Kolejnym etapem warsztatów był udział w dyskusji panelowej. Moderatorzy, którymi byli studenci, prowadzili dyskusję panelową z udziałem poznańskich kuratorek wystawy, metodyczek, nauczycielek oraz architektki. Punktem wyjścia do rozmowy były refleksje po obejrzeniu wystawy. Dyskusja ta pozwoliła na pogłębienie zrozumienia różnych aspektów edukacji i zainspirowała do dalszych działań.

---

⁴ Tytuł wystawy: *Jak robić szkołę?*. Miejsce: Galeria Śluza Poznań. Termin wystawy: 5.11.2022 r. – 16.04.2023 r. Organizatorzy: Poznańskie Centrum Dziedzictwa, Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie. Zespół kuratorski: Paweł Brylski, Szymon Maliborski, Anna Pięka, Olga Tarczyńska-Polus.

Plonem warsztatów było zbliżenie się do ostatecznego kształtu konferencji. Jej koncepcja zarysowała się następująco: konferencja miała być platformą do dalszej dyskusji i wymiany doświadczeń na temat edukacji z uwzględnieniem różnych perspektyw i wielostronnego podejścia. Ostateczna forma konferencji skryształizowała się jako rezultat wspólnych refleksji i wniosków wyciągniętych podczas warsztatów. Zagadnienia poruszane w czasie konferencji w formie referatów i wystąpień uczestników dyskusji panelowych przedstawiały się następująco:

Szkoła jako przestrzeń architektoniczna, wirtualna i aksjologiczna. Budynek szkoły jest swoistą areną konfliktu, negocjacji, kompromisu i porozumienia. Tworzenie środowiska przyjaznego uczniom, sprzyjającego nawiązywaniu i pogłębianiu relacji, edukacyjnie i wychowawczo wartościowego jest troską przedstawicieli wielu dziedzin: architektury, psychologii, pedagogii. Jak szkoła powstaje jako budynek, jako wspólnota i jako metafora? Jak we współczesnym świecie, po doświadczeniu pandemii, widzi się szkołę jako miejsce realne i symboliczne?

Kultura szkoły. Kultura uczenia się. Kultura uczenia. Szkoła zapewnia kolejnym pokoleniom kontakt z przeszłością, ale też przygotowuje do teraźniejszego. Uczy kultury rozumianej jako sposób życia i myślenia. Jest miejscem współpracy podmiotów (uczniów i nauczycieli) zaangażowanych w zdobywanie wiedzy i rozumienie świata. Jak współcześnie szkoła realizuje te idee w czasach kryzysu i zagrożeń? Jak to, czego uczymy się, czego uczą w szkole, wpływa na osobę ucznia, jego emocje i poglądy? Jak szkoła za pośrednictwem edukacyjnego dyskursu kształtuje tożsamość indywidualną i zbiorową? Jaki udział mają w tym podstawa programowa, programy, podręczniki? Jaki wpływ na kulturę szkoły ma rozwój technologii, przemiany społeczne i polityka?

Konferencja miała stać się forum wymiany doświadczeń z różnych dziedzin, umożliwiając uczestnikom dzielenie się wiedzą i praktykami w obszarze edukacji. Początkowo pomyślana jako międzywydziałowa, ostatecznie rozrosła się do formatu międzyuczelnianego, co znacząco zwiększyło jej zasięg i prestiż.

Studenci zaangażowani w organizację konferencji mieli okazję zdobyć cenne umiejętności w zakresie zarządzania i organizacji wydarzeń. Zajmowali się wszystkimi aspektami przygotowań: od rozesłania zaproszeń przez stworzenie harmonogramu aż po opracowanie kosztorysu. Dzięki ich zaradności oraz wsparciu władz Wydziału udało się zorganizować przedsięwzięcie niemal bezkosztowo. Ważnym elementem konferencji było zapewnienie poczęstunku dla uczestników, co dodatkowo zwiększyło komfort i pozytywną atmosferę spotkania.

Konferencja odbyła się w prestiżowym Salonie Mickiewicza na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej, co niewątpliwie podniosło rangę wydarzenia i dodało mu wyjątkowego charakteru. Program jednodniowej konferencji podzielony był na trzy moduły tematyczne: „Przestrzeń nauczania”, „Szkolne dyslokacje” oraz „Szkoła jako wspólnota”. Wystąpienia prezentowane w ramach tych modułów były moderowane przez akademików, nauczycieli oraz studentów, co zapewniło różnorodność perspektyw i tematów.

Słuchaczami byli studenci specjalności nauczycielskiej filologii polskiej, humanistyki w szkole oraz polonistyczno-filozoficznych studiów nauczycielskich.

Dzięki otwartej formule konferencji poruszano nie tylko zagadnienia o charakterze dydaktycznym, ale również te, które pozwalały spojrzeć na szkołę w nowym świetle. Wśród omawianych tematów znalazły się m.in. problem szkoły więziennej oraz przykłady skandynawskich rozwiązań architektonicznych w zakresie urządzenia przestrzeni szkolnej, które wspierają integrację i tworzą przyjazną przestrzeń dla każdego ucznia.

Jednym z najważniejszych punktów konferencji był panel poświęcony edukacji międzykulturowej moderowany przez studenta. Do udziału w tym panelu zaproszono zarówno praktyków, jak i badaczy zajmujących się tą tematyką. Dyskusje te były niezwykle inspirujące i stanowiły cenny wkład w rozwijanie świadomości oraz kompetencji międzykulturowych wśród przyszłych nauczycieli.

Podsumowując powyższe rozważania, należy uznać, że konferencja była nie tylko ważnym wydarzeniem akademickim, ale również doskonałą okazją do praktycznej nauki organizacji i zarządzania wydarzeniami dla studentów.

Słuchaczki i słuchacze konferencji proszeni o komentarz na temat konferencji, pisali⁵:

W pierwszej kolejności chciałabym zgodzić się ze słowami dziekana, który podkreślał istotną rolę takich spotkań. Uważam, że są one bardzo ważne, ponieważ zraszają ludzi zainteresowanych edukacją, a zawód nauczyciela, który w powszechnej opinii jest traktowany w coraz mniej poważny sposób, jest bardzo dowartościowywany. Dla nas, studentów, jest to okazja, by poznać ludzi, którzy pracują w różnych placówkach i podejmują wiele ciekawych wyzwań. Dowiadujemy się o szeregu możliwości i perspektyw, jakie oferuje nam praca nauczyciela. Zaprezentowane referaty pokazały wielowymiarowość tego zawodu oraz aspekty, na jakie nauczyciel powinien zwracać uwagę w swojej pracy.

Drugi głos:

Udział w tej konferencji był dla mnie wartościowym doświadczeniem – było to zapoznanie się z przedstawianymi materiałami, a także okazja do posłuchania innych osób i ich spostrzeżeń. Warto zauważyć, że wśród Prelegentek były także studentki Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM, które z racji swoich studiów mogą inaczej podchodzić do pewnych zagadnień niż studenci polonistyki, co również uważam za zaletę konferencji. Cieszę się, że mogłam wziąć udział akurat w tym module konferencji, gdyż zagadnienia związane z równością, tolerancją i wielokulturowością w szkole są dla mnie ważne. Pewne kwestie poruszane przez Prelegentki, np. zastrzeżenia co do zawartości spisu lektur czy ukrytego programu szkoły, mogą budzić niepokój, dlatego ważne jest rozwijanie świadomości i wrażliwości przyszłych nauczycieli i pedagogów. Z radością wysłuchałam doświadczeń zaproszonych Gości o pracy z uczniami cudzoziemskimi w szkole. (...) Myślę, że trudne doświadczenia ubiegłego roku i trwającej wciąż wojny zmieniły postrzeganie sytuacji wielokulturowości w szkole przez wielu dyrektorów szkół, tak że obecnie byłby większy odzew z ich strony na działania związane z integracją.

Trzeci głos:

Najbardziej wartościowym wystąpieniem było dla mnie wystąpienie dotyczące przestrzeni w szkole. Wiem teraz bowiem, że jako przyszły nauczyciel mogę starać się zadbać o to, by osoby uczniowskie, z którymi przyjdzie mi pracować, kształciły się w miejscu przyjaznym, motywującym do pracy i dającym poczucie bezpieczeństwa.

⁵ Cytaty pochodzą ze zanimizowanych wypowiedzi uczestników konferencji.

Myszę także, iż świetnie podano przeróżne przykłady. Choć system polski różni się na przykład od duńskiego, moglibyśmy choć w minimalnym stopniu się inspirować i wdrażać w życie edukacyjne zmiany. Wszak osoby uczniowskie spędzają w przestrzeni edukacyjnej wiele lat; dobrze by było, by miejsce szkolne budziło w przyszłości wyłącznie pozytywne wspomnienia. Miłym zaskoczeniem okazało się także wystąpienie dotyczące szkół więziennych. Jak się bowiem okazało – polonista/polonistka może znaleźć zatrudnienie nie tylko w szkole publicznej bądź prywatnej, lecz także w szkołach kształcących osoby ukarane. Myszę, iż taka forma praca również może być satysfakcjonująca i przynosząca zadowolenie.

I ostatni głos o projekcie realizowanym w czasie pandemii w jednej ze szkół:

Zaprezentowane referaty miały ważny wspólny element: oba wskazywały potrzeby uczniów oraz starały się odpowiedzieć, jakie działania można podjąć, aby zostały one spełnione. Szczególnie przemówił do mnie projekt dotyczący pandemii, byłam pod dużym wrażeniem zarówno prac uczniowskich, jak i samego pomysłu. Czas pandemii przepełniony był chaosem, co przeniosło się również na jakość (zdalnego) nauczania. Konkurs nie tylko edukacyjnie aktywizował uczniów, lecz także dał im przestrzeń do wyrażenia własnych, często trudnych, uczuć, co – jak sądzę – było im potrzebne w tym wymagającym okresie.

W refleksjach studentów formułowanych podczas i po konferencji można wyróżnić kilka zagadnień. Należą do nich na przykład prestiż zawodu, jego znaczenie w społeczeństwie i nieadekwatny do znaczenia sposób traktowania. Studenci wyrażali sceptycyzm wobec instytucjonalnego wymiaru pracy szkoły, której brakuje środków finansowych np. na sprzyjające uczeniu się oraz integracji ukształtowanie przestrzeni. Z drugiej jednak strony wskazywali, że trzeba podejmować wyzwania.

„Bezpieczeństwo fizyczne i mentalne uczniów powinno być priorytetem w dzisiejszych czasach, więc mam nadzieję, że wkrótce wiele placówek podejmie się modernizacji przestrzeni”. Uczestnicy konferencji podkreślali też interdyscyplinarność problematyki oraz różnorodność metod pracy nauczycieli, a w konsekwencji możliwość poszerzenia własnej perspektywy o inne (obok polonistycznej) dyscypliny edukacyjne, np. edukację wczesnoszkolną. Interesująca okazały się także tematy związane z równością, tolerancją i wielokulturowością w szkole; znaczeniem przestrzeni w szkole czy szkolnictwem więziennym, metodami pracy w edukacji zdalnej podczas pandemii, zwłaszcza wykorzystywanej metody projektu. Studenci odnosili się też do własnych doświadczeń jako już czynnych nauczycieli, deklarowali wykorzystanie prezentowanych metod w pracy młodego nauczyciela.

Jako krytyczni odbiorcy referatów i uczestnicy dyskusji wyrażali też własne opinie na temat prezentowanych badań czy metod. Zwracali na przykład uwagę na to, że w jednym z badań nie uwzględniono punktu widzenia uczniów, a w innym mimo zwrócenia uwagi na nieobecność pełnowymiarowych postaci kobiecych w lekturach szkolnych nie zaproponowano dzieciom w wieku wczesnoszkolnym lektur, które zawierałyby pełne wyrazu postacie żeńskie. Studenci kwestionowali pomysły ich zdaniem nierealistyczne. W swoich opiniach wyrażanych w sprawozdaniach studenci I roku studiów magisterskich pisali już o sobie: „jako nauczycielka”, „powinniśmy jako nauczyciele”, co świadczy o stopniowym utożsamianiu się z zawodem.

Sukces wydarzenia wpłynął na poczucie głębokiej satysfakcji grupy organizatorów, w nieformalnej ocenie przedsięwzięcia dzielili się doświadczeniami i porażkami, z których największą była niemożliwość opublikowania wystąpień konferencyjnych. Jednak ważna dla nich stała się sama możliwość bycia gospodarzem przedsięwzięcia, a okazja do rozmów na temat szkolnych realiów, która została uznana za istotny element warsztatu przyszłego nauczyciela.

Faza 3

Ostatnie przedsięwzięcie odbyło się w ramach XXVI Festiwalu Nauki i Sztuki, który miał miejsce w maju 2023 roku. W ramach tego wydarzenia, studentki i studenci przygotowali zajęcia dla licealistów zatytułowane *Mickiewicz czy Słowacki? Ranking trochę niepoważny*.

18 maja 2023 roku uczniowie z Liceum Ogólnokształcącego nr 1 w Jarocinie mieli okazję uczestniczyć w tej wyjątkowej lekcji literatury. Zajęcia rozpoczęły się wykładem członka naukowego Koła Romantyków, który opowiedział o relacjach między dwoma wielkimi polskimi poetami romantyzmu, Adamem Mickiewiczem i Juliuszem Słowackim. Wykład ten przybliżył słuchaczom nie tylko biografie poetów, ale także ich wzajemne relacje i rywalizację, która miała wpływ na ich twórczość.

Po wykładzie uczniowie zaangażowali się w różnorodne interaktywne aktywności. Jednym z zadań było tworzenie memów związanych z tematyką romantyczną. Dzięki temu uczniowie mogli w kreatywny i zabawny sposób wyrazić swoje rozumienie poezji i życiorysów obu poetów. Kolejną atrakcją było rymowanie z wieszczami, podczas którego uczestnicy mieli za zadanie tworzyć własne rymowane utwory inspirowane twórczością Mickiewicza i Słowackiego.

Uczniowie mieli także okazję do recytacji swoich poematów, co pozwoliło im zaprezentować umiejętności literackie i oratorskie. Na zakończenie zajęć odbył się konkurs wiedzy o poetach, który wzbudził dużą rywalizację i entuzjazm wśród uczestników. Spotkanie z romantyczną poezją okazało się niezwykle angażujące i interesujące dla uczniów, o czym świadczyło ich żywe zainteresowanie i aktywny udział we wszystkich proponowanych zabawach.

Organizatorzy i organizatorki tych zajęć mieli wyjątkową okazję do przetestowania nowych metod dydaktycznych oraz oryginalnych pomysłów na działania edukacyjne. Dzięki temu przedsięwzięciu mogli rozwijać swoje umiejętności pedagogiczne, a także zdobywać cenne doświadczenia w pracy z młodzieżą.

Całe wydarzenie pokazało, że literatura romantyczna, choć często postrzegana jako trudna i odległa, może stać się tematem fascynujących i interaktywnych zajęć, które potrafią zainteresować i zaangażować młodych ludzi. Dzięki kreatywnemu podejściu studentek i studentów oraz ich zaangażowaniu udało się przełamać stereotypy i pokazać, że nauka może być nie tylko pouczająca, ale także zabawna i inspirująca.

Obecnie grupa inicjatywna to studenci drugiego roku II stopnia, ale to nie koniec. Obecni studenci II roku licencjatu przejęli pałeczkę i w ramach Koła Metoteka

organizują zajęcia dla dzieci i młodzieży ze szkół, które odwiedzają Collegium Maius. Warto dodać, że to studentki i studenci, którzy obserwowali poczynania starszych koleżanek i kolegów.

Dzięki organizowanym wspólnotowym działaniom studenci uczą się współpracy, komunikacji, współtworzenia, kreatywności oraz odpowiedzialności za swoje otoczenie. Wspólnota, w której każdy członek ma możliwość wyrażania swoich opinii, uczestniczenia w podejmowaniu decyzji oraz realizacji projektów, wzmocni poczucie przynależności i zaangażowania w życie społeczności szkolnej w przyszłości.

Projekt „Jak się robi szkołę? Jak szkoła robi nas?” umożliwił studentom rozwijanie cech takich jak zapał, spontaniczność, inwencja, sprawczość i plastyczność. Nie bez znaczenia była również relacyjność oraz krytyczna obserwacja rzeczywistości, która pozwoliła uczestnikom na bardziej świadome spojrzenie na problematykę edukacyjną. Działania podejmowane w ramach projektu miały na celu nie tylko kreowanie nowych rozwiązań w obszarze edukacji, ale również wpływały na rozwój osobisty i społeczny uczestników. Integracja poprzez współpracę i partycypację w procesie tworzenia szkoły przyczyniła się do kształtowania osobowości przyszłych nauczycieli oraz przygotowania ich do aktywnego uczestnictwa w sferze publicznej.

Studenci to młodzi dorośli. Samodzielnie wybrali kierunek kształcenia, a ich zaangażowanie w uczenie się powinno mieć charakter świadomy. Równocześnie wiemy, że mamy do czynienia z ludźmi na tym etapie swojego życia, w którym ciągle poszukuje się roli, ścieżek rozwoju, zwłaszcza w dzisiejszym świecie, w którym badania ekonomistów i socjologów potwierdzają znacznie późniejsze usamodzielnianie się młodych, co nazywane bywa „odroczonej dorosłością”⁶. Jak zatem metodologicznie należałoby ujmować badania efektywności metod stosowanych w pracy ze studentami? Jak pisze Anna Sajdak-Burska, wywodzące się z koncepcji Humboldta podejście do idei kształcenia akademickiego promuje wolność oraz jedność badań i kształcenia.

Zgodnie z nimi proces akademickiego nauczania traktowany jest jako stwarzanie studentom przestrzeni do samodzielnego studiowania i dociekania prawdy. Cele kształcenia podkreślają wartość samodzielnego myślenia, rozwijanie kompetencji badawczych i interpretacyjnych studenta. Student traktowany jest jak osoba dorosła, podmiotowa, autonomiczna, zdolna do dokonywania samodzielnych, znaczących wyborów i ponoszenia za nie odpowiedzialności. Nie jest oczywiście pozbawiony akademickiego wsparcia w procesie dochodzenia do wiedzy, nadawania treściom własnych znaczeń i interpretacji oraz w poszukiwaniu własnej ścieżki rozwoju, jednak rolę nauczyciela jest nie tylko

---

⁶ W opublikowanym w grudniu 2023 roku raporcie Polskiego Instytutu Ekonomicznego czytamy: „Młodzi Polacy coraz później wchodzi w dorosłość. Wynika to między innymi z faktu, że znaczna część z nich kształci się na uczelniach. Ogółem w 2022 r. 50 proc. osób w wieku 20–24 lata studiowało, z czego 36 proc. studiowało, nie wykonując jednocześnie pracy zawodowej. [...] Młodzi Polacy rzadko łączą studia z pracą zawodową. W 2022 r. zaledwie 14 proc. osób w wieku 20–24 lata kształciło się i pracowało jednocześnie. Jest to wynik poniżej średniej UE wynoszącej 22 proc. i jeden z najniższych wyników w całej Wspólnocie. Zdobycie doświadczenia zawodowego podczas studiów istotnie wpływa na przyszłe życie zawodowe młodych Polaków [...]”. K. Kutwa, *Odroczona dorosłość?*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2023, s. 5; <https://pie.net.pl/raport-odroczone-doroslosc/> [dostęp: 19.07.2024].

prezentowanie ustaleń nauki, ale przede wszystkim inspirowanie studentów do stawiania pytań, do samodzielnego zgłębiania tajników wiedzy, pobudzanie do myślenia refleksyjnego i krytycznego⁷.

Badaczka podkreśla, że wieloparadygmatyczność dydaktyki akademickiej

[...] może być jej siłą, pozwalającą na konstruowanie indywidualnych rozwiązań promowanych w poszczególnych obszarach kształcenia, na budowanie zróżnicowanych podejść ze względu na specyfikę i rodzaj celów kształcenia, a także na projektowanie sytuacji dydaktycznych oraz indywidualnych relacji ze studentami ze względu na różnorodność zadań podejmowanych przez nauczyciela akademickiego⁸.

Dydaktyka uniwersytecka sytuuje się pomiędzy pedagogiką a andragogiką. W tej pierwszej w rozumieniu tradycyjnym osoba ucząca się zależy od nauczyciela; potrzeba wiedzy postrzegana jest w kategoriach obowiązku i oczekiwań społecznych; podobnie jak gotowość do uczenia się; sam proces uczenia się jest skoncentrowany na doświadczeniu nauczyciela i jego kwalifikacjach, w niewielkim stopniu na doświadczeniach ucznia, który koncentruje się na wiedzy przedmiotowej; dominuje motywacja zewnętrzna. W podejściu andragogicznym z kolei zakłada się, że ucząca się osoba dorosła jest samosterowna i wie, dlaczego się uczy; rola nauczyciela maleje, ponieważ staje się on facylitatorem procesu uczenia się. W modelu andragogicznym znacznie większą rolę odgrywa doświadczenie osoby uczącej się i skupienie na życiu, a nie przedmiocie. Nauczyciel stwarza jedynie ramy do samodzielnego odkrywania, definiowania potrzeb edukacyjnych, wzrasta rola dyskusji oraz motywacji wewnętrznej⁹.

Koncepcja „uczenia się przez całe życie” ma na celu nie tylko zdobywanie nowej wiedzy i umiejętności, ale przede wszystkim formowanie podmiotowości jednostki, która będzie aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym. Oznacza to, że edukacja nie powinna być sprowadzona jedynie do dostosowania się do wymogów rynku pracy czy ekonomii. Ważne jest, aby jednostka rozwijała się nie tylko w sferze zawodowej, ale również osobistej, społecznej i kulturalnej.

Przez uczenie się przez całe życie rozumiemy proces, który trwa w ciągu całej naszej egzystencji i polega na ciągłym poszerzaniu horyzontów, rozwijaniu umiejętności komunikacyjnych, społecznych oraz kulturowych. Dzięki temu jednostka staje się bardziej świadoma swojej roli w społeczeństwie i potrafi aktywnie uczestniczyć w życiu publicznym.

Nie można dopuścić do sytuacji, w której edukacja jest sprowadzana wyłącznie do przygotowania do pracy i podporządkowania się wymogom ekonomii i władzy. Uczenie się powinno być procesem, który angażuje całą jednostkę, rozwija jej kreatywność, samodzielność, umiejętność analizy i myślenia krytycznego. Tylko w ten sposób możemy stworzyć społeczeństwo aktywne, odpowiedzialne i gotowe do współtworzenia rzeczywistości społecznej, niezależnie od presji rynkowych czy politycznych. Zatem: ciągłość – wspólnota – sprawstwo.

⁷ A. Sajdak-Burska, *Paradygmaty dydaktyki akademickiej – analiza wybranych podejść* [w:] „Roczniki Pedagogiczne” 2018, nr 2, s. 22–23.

⁸ Tamże, s. 26.

⁹ Patrz: M.S. Knowles, E.F. Holton III, R.A. Swanson, *Edukacja dorosłych. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2009, s. 63–70; E. Mazurek, T. Stępień, *Kompendium wiedzy koniecznej edukatora dorosłych*, Wrocław 2017, s. 14.

Bibliografia

- Knowles, M. S., Holton III E. F., Swanson R. A., *Edukacja dorosłych. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2009.
- Kutwa K., *Odroczona dorosłość?*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2023; <https://pie.net.pl/raport-odroczone-doroslosc/> [dostęp: 19.07.2024].
- Mazurek E., Stępień T., *Kompendium wiedzy koniecznej edukatora dorosłych*, Wrocław 2017.
- Rozporządzenie MNiSW z dnia 25 lipca 2019 w sprawie standardu przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 890.
- Sajdak-Burska A., *Paradygmaty dydaktyki akademickiej – analiza wybranych podejść* [w:] „Roczniki Pedagogiczne” 2018, nr 2.